

İmamət & rİsalət

Müəllif: Seyyid Rza Nuseyninəsəb

Janr: Əqidə

İMAMƏT & RİSALƏT

Bu suala cavab vermək üçün əvvəlcə nübüvvət, risalət və imamət kəlmələrinin Qur`anda gəldiyi kimi hər birinin ayrılıqda dəqiq mə`nasını izah edirik ki, imamət məqamının bu iki məqamdan nə üçün üstün olması aydın olsun.

1-Nübüvvət məqamı

“Nəbi” kəlməsi “mühüm və böyük xəbər” mənasını ifadə edən “nə-bə-ə” kökündən alınmışdır. Buna görə də “nəbi” kəlməsinin mənası “böyük xəbər daşıyan şəxs”, “böyük xəbər verən şəxs” deməkdir. Peyğəmbər mənasını ifadə edən

nəbi kəlməsi Qur`an terminində
 elə bir insana deyilir ki,
 Allahdan müxtəlif yollarla ilahi
 vəhyi alır, heç bir insanın vasitə
 olmadığı halda Allah tərəfindən
 xəbər verir. Alimlər bu kəlmənin
 tə`rifini belə vermişlər:

إِنَّهُ مُؤَدِّ مِنْ اللَّهِ بِلَا وَاسِطَةٍ مِنَ الْبَشَرِ

“Nəbi o kəsdir ki, başqa bir

insanın vasitəçiliyi olmadan

Allahın vəhyini insanlara

çatdırırsın.”¹

Deməli, nəbinin vəzifəsi ilahi

vəhyin bəyan olunma

çərçivəsindədir və ona ilham

olunanları camaata bəyan

etməklə məhdudlanır. Qur`an bu

barədə buyurur:

¹ “Rəsailul-əşr” (Şeyx Tusi), səh.111

فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ

“Allah, peyğəmbərləri müjdə verənlər və qorxudanlar olaraq seçdi (göndərdi).”²

2-Risalət məqamı

Vəhy terminində “rəsul” kəlməsi o peyğəmbərlərə deyilir ki, vəhyi almaq və Allah

² “Bəqərə” surəsi, ayə:213

tərəfindən xəbər verməkdən

əlavə, ilahi risaləti təbliğ etmək

məs`uliyətini də (Allah

tərəfindən) öz öhdəsinə alsın, bu

risaləti insanlara çatdırsın.

Qur`ani-Məcidi bu barədə

buyurur:

فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّ عَلَيَّ رَسُولَنَا الْبَلَّغُ الْمُبِينُ

“Əgər (haqdan) üz

**döndərsəniz bilin ki, Bizim
Rəsulumuzun (Peyğəmbərin)
risaləti aydın şəkildə bəyan
etməkdən əlavə heç bir
mə`muriyyəti yoxdur.”³**

Deməli, risalət məqamı nəbiyə
əta olunan digər məqamdır.
Başqa sözlə desək, nübüvvət və
risalət məfhumlarının hər biri

³ “Maidə” surəsi, ayə:92

Allah tərəfindən vəhy əldə edən
peyğəmbərlərin
xüsusiyyətlərinin birinə işarə
edir. Belə ki, peyğəmbərlər
vəhyi alır, vəhy daşıyıcıları
olduğuna görə nəbi adlanır,
həmçinin peyğəmbərliyi
(risaləti) təbliğ etmək vəzifəsini
öhdələrinə aldıklarına görə isə

rəsul adlandırılır.

Qeyd olunanlardan belə nəticə alınır ki, peyğəmbərlər nübüvvət və risalət çərçivəsində qərarlaşana qədər yalnız insanlara halal-haramı e`lan edir, onları düz yola hidayət edən xoşbəxtlik və səadət yollarını göstərirlər. Onların Allah

tərəfindən xəbər vermək, yaxud onların öhdəsinə qoyulan vəzifəni yerinə yetirməkdən başqa heç bir mə'muriyyət və məs'ulyyətləri yoxdur.

3-İmamət məqamı

Qur'an nəzərindən ilahi imamət məqamı yuxarıda qeyd olunan iki məqamdan tamamilə

fərqlənir, o, bəşər cəmiyyətlərinə
rəhbərlik və onların işlərini
tədbir etmək kimi daha geniş
ixtiyarlara malikdir. İndi nurani
Qur`an ayələrinə istinad edərək
bu məsələ ilə əlaqədar aşkar
dəlillərimizi nəzərinizə
çatdırırıq:

1-Qur`ani-Kərim böyük ilahi

peyğəmbər olan İbrahim Xəlilə

imamət məqamının verilməsini

belə bəyan edir:

وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي

جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي

“Yada sal o zamanı ki,

böyük Allah Öz peyğəmbəri

İbrahimi bir neçə imtahanla

sınaqdan keçirdi, o da ilahi

**imtahanlardan üzuağ çıxdı, bu
zaman Allah buyurdu: “Mən
səni insanlara imam və rəhbər
qərar verirəm.” İbrahim dedi:
Bu rəhbərliyi mənim
övladlarıma da əta
edərsənmi?...”⁴**

Bu kəlamdan iki həqiqət aşkar
olur:

⁴ “Bəqərə” surəsi, ayə:124

a) Qeyd olunan ayə imamətin
nübüvvət və risalət
məfhumundan fərqləndiyini
göstərir. Çünki İbrahim (ə) bu
ilahi imtahanlardan öncə
(onlardan biri də övladını qurban
etmək barədə qərara gəlməsi idi)
uzun illər nübüvvət məqamında
idi. Bu da aşağıdakı dəlillə isbat

olunur:

İbrahim qocaman yaşlarında
 olanda böyük Allah ona övlad
 (İsmaili və İshaqı) əta etdi.
 Qur`an onun dilindən nəql
 edərək belə buyurur:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلِيَّ الْكَبِيرَ إِسْمَاعِيلَ وَ

إِسْحَاقَ

**“Həmd olsun o Allaha ki,
qocalıq dövründə mənə İsmaili
və İshaqı əta etdi.”⁵**

Deməli, ilahi imtahanlardan biri olan İsmailin Allah yolunda qurbanlıq edilməsi ardınca böyük imamət məqamı İbrahimə verildi. O, bu imtahanı ömrünün son çağlarında vermiş və

⁵ “İbrahim” surəsi, ayə:39

insanlara imam seçilmişdi,
 halbuki ondan əvvəl uzun
 müddət nübüvvət məqamında
 idi. (Çünki o, övlad sahibi
 olmazdan əvvəl nübüvvət
 nişanəsi olan ilahi vəhy ona
 nazil olmuşdu.)⁶

b) Həmçinin **“və izibtəla**

İbrahimə Rəbbuhu bi

⁶ Bu barədə “Saffat” surəsinin 99-102, “Hicr” surəsinin 53-54, “Hud” surəsinin 70-71-ci ayələrinə müraciət edin.

kəlimatın” ayəsindən mə`lum olur ki, ilahi imamət və cəmiyyətə rəhbərlik məqamı nübüvvət və risalətdən çox-çox yüksək bir mərtəbədir. Çünki Qur`anın bəyan etdiyi kimi, həzrəti İbrahim (ə) nübüvvət və risalət məqamına çatdıqdan, ağır imtahanlardan çıxıb üzü ağ

olduqdan sonra imamət məqamı
ona verilir. Səbəbi də aydındırə
çünki ilahi imamət məqamı
vəhyin əxz olunub risalətin
insanlara təqdim olunması
vəzifəsindən əlavə, ümmətə
rəhbərlik və cəmiyyətin işlərinin
düzgün şəkildə idarə olunmasını,
onların kamal və səadətə

çatdırılmasını da öhdəsinə alır.

Təbiidir ki, belə bir məqam

xüsusi əzəmətə malikdir ki, ona

nail olmaq ardıcıl və ağır

imtahanlardan çıxmadan

mümkün deyildir.

2-Yuxarıdakı ayədən mə'lum

olur ki, İbrahim (ə)-in qarşısına

çıxan ağır imtahanlardan başı

uca çıxdıqdan sonra Mütəal-

Allah cəmiyyətə rəhbərlik və

imamət məqamını ona vermişdir.

Bu zaman İbrahim (ə) Allahdan

o məqamın öz övladlarında da

olmasını istəmişdi.

Qur`anın digər bir ayəsinə

əsasən mə`lum olur ki, Mütəal-

Allah İbrahim (ə)-ın istəyini

qəbul etmiş, nübüvvət
 məqamından sonra cəmiyyətin
 rəhbərliyini və ümmətə
 hakimiyyəti də onun saleh
 övladlarına əta etmişdir. Qur`an
 bu barədə buyurur:

فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ

مُلْكًا عَظِيمًا

“Biz İbrahim övladlarına

**(asimani) kitab, hikmət və
böyük bir hakimiyyət əta
etdik.⁷**

Bu ayədən mə'lum olur ki,
imamət və cəmiyyətə rəhbərlik
nübüvvətdən tamamilə fərqli
olan bir məqamdır ki, Mütəal-
Allah onu Öz peyğəmbəri
İbrahimə, ağır imtahanları

⁷ "Nisa" surəsi, ayə:55

verdikdən sonra əta etmişdir.

İbrahim (ə) Allahdan bu mənəbi

– cəmiyyətə hökuməti və

rəhbərliyi öz övladlarında da

qərar verməsini istədikdə Allah

bu yüksək məqamın onun

övladlarından ədalətli olanlarda

qalmasını qəbul etdi və onlara

asimani kitab, risalət və

nübüvvət rəmzi olan hikmət və
böyük mülk (rəhbərlik və
hakimiyyət) əta etdi. Beləliklə,
İbrahim (ə)-ın istəyi və duası
qəbul olundu. Buna görə də
onun zürriyyəsindən bə`ziləri, o
cümlədən Yusif, Davud, Sü-
leyman və s. nübüvvət
məqamından əlavə, cəmiyyətə

rəhbərlik və hökumət məqamına da çatmışdılar. Deməli, imamət məqamı nübüvvət və risalətdən başqa bir məqamdır, onun ixtiyar və mə'suliyyətlərinin geniş olmasına görə çox yüksək dəyəərə və üstün mövqeyə malikdir.

İMAMƏT MÖVQEYİNİN ÜSTÜNLÜYÜ

Yuxarıda deyilənlərdən aydın olur ki, nəbi və rəsulun əhatə dairəsi nübüvvət və risalətin daşıyıcıları olması baxımından yalnız təzəkkür vermək və yolu işıqlandırmaqdır. Hərgah nəbi, yaxud rəsul imamət məqamına

çatsalar daha böyük və ağır mə`suliyətləri öhdələrinə almış olurlar, bunun ardınca da nümunəvi və səadətli cəmiyyət yaratmaq üçün müqəddəs şəriət qanunlarını icra etməyə və ilahi proqramları həyata keçirməyə vəzifəli olurlar ki, öz ümmətlərini hər iki dünyanın

xoşbəxtliyi olan bir yolda qərar versinlər.

Aydındır ki, belə böyük və ağır mə`suliyyətləri qəbul etmək böyük mə`nəvi əzəmət, qüdrət və xüsusi ləyaqət tələb edir. Daim təmayüllərlə mübarizəni tələb edən, üzü-cü çətinliklərlə yanaşı olan bu vəzifə Allah

yolunda daha artıq
ürəyiyananlıǵı, yüksək dərəcədə
səbirliliyi gərəkli edir və bu da
Allah eşqi olmadan, Onun
razılıǵını cəlb etmədən mümkün
deyildir. Buna görə də Öz layiqli
bən-dələrinin ən fəzilətlisini,
yə`ni islam Peyğəmbərini
ümmə-tə rəhbərlik və imamət

məqamına seçərək onu iftixarlı
etdi, cəmiyyətə rəhbərliyi və
hökuməti onlara əta etdi.

NÜBÜVVƏTLƏ İMAMƏT

BİR-BİRİNİ GƏRƏKLİ

EDİRMİ?

Bu sualın cavabının ardınca
digər bir sual irəli çıxır: O da
bundan ibarətdir ki, nübüvvət

məqamına çatan hər bir
peyğəmbər hökmən imam da
olmalıdır və yaxud imamət
məqamına malik olan bir şəxs
mütləq peyğəmbər də
olmalıdırmi?

Bu sualın cavabı mənfidir.

İndi bu məsələni vəhy əsasında
izah edirik. Qur`andakı Talut və

onun zalım Calutla mübarizəsi
ilə əlaqədar olan ayələrdən aydın
olur ki, həzrəti Musanın
vəfatından sonra Mütəal-Allah
nübüvvət məqamını İsmuil adlı
bir şəxsə əta etdi, halbuki
imamət, rəhbərlik və hökuməti
Talutun öhdəsinə qoymuşdu.
Hadisə belə olmuşdu:

Musanın vəfatından sonra

Bəni-İsraildən bir qrupu öz

əsrinin peyğəmbərinə dedilər:

Bizim üçün bir rəhbər tə`yin et

ki, onun sərkərdəliyi altında

cihad edək. Peyğəmbərləri

onlara dedi:

إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَنَّى يَكُونُ

لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَ لَمْ يُؤْت

سَعَةً مِّنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَ زَادَهُ

بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَن يَشَاءُ وَ

اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

“Həqiqətən Allah Talutu

sizin üçün rəhbər tə`yin etdi.

Bəni-İsrail qövmü dedi: Necə o

bizə sərkində ola bilər, halbuki

bu işə biz daha artıq layiqlik və

**onun çoxlu mal-dövləti, sərvəti
yoxdur?! Peyğəmbərləri dedi:
Böyük Allah onu sizə seçmiş,
ona daha artıq elm və fiziki
qüvvə əta etmişdir. Allah Öz
mülkünü, istədiyi hər kəsə əta
edər. Allah geniş ehsan və elm
sahibidir.”⁸**

Bu ayədən aşağıdakı məsələlər

⁸ “Bəqərə” surəsi, ayə:247

aydın olur:

1-Müəyyən məsləhətlər

nübüvvətin imamətdən və

rəhbərlikdən ayrı olmasını tələb

edə bilər, eyni bir zamanda

nübüvvət bir kəsin, ümmətə

rəhbərlik isə başqa bir şəxsin ola

bilər və hər biri ona verilən

mənsəb ilə əlaqədar ləyaqətə

malik ola bilər. Bu iki məqamın bir-birindən ayrılması mümkün olduğuna görə Bəni-İsrail heç vaxt “ey Peyğəmbər, sən ondan daha layiqlisən” - deyə e`tiraz etmədilər, əksinə e`tiraz məqamında sadəcə olaraq “biz ondan daha artıq layiqik” - dedilər.

2-Talutun bu məqamını Allah ona bağışlamışdı. Çünki ayədə “Allah Talutu sizə rəhbər seçdi”, eləcə də “Allah onu sizə seçmişdir” – deyə buyurulur.

3-Talutun ilahi məqam və mənəbi orduya sərkərdəlikdə xülasələnmirdiə əksinə o, Bəni-İsrail qövmünün rəhbəri və

sərkərdəsi idi (çünki məlik–
hakimiyyəti öhdəsinə alan şəxsə
deyilir). O gündə bu
rəhbərlikdən məqsədin Bəni-
İsrailə Allah yolundakı cihadda
rəhbərliyi olmasına baxmayaraq,
onun bu ilahi məqamı ona sair
işləri də görməyə icazə verirdi
ki, hamısı da hökumət işlərindən

idi. Çünki həmin ayənin sonunda

buyurulur:

إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا

“Allah Öz mülkünü istədiyi

hər kəsə bağışlayır.”

4-Cəmiyyəyə, ümmətə imamət

və rəhbərliyin ən mühüm şərti

çoxlu elmə, fiziki və mə'nəvi

cəhətdən kifayət qədər qüdrətə

malik olmaqdır, xüsusilə o
dövrün rəhbərləri ordu ilə
birlikdə hərəkətdə və fəaliyyətdə
olmalı idi.⁹

Deməli, nübüvvətlə imamət
bir-birini gərəkli etmirə bə`zən
bir insan nübüvvət məqamına
çata bilər, lakin ümmətin
rəhbərliyini öhdəsinə almaq

⁹ Ustad Cə`fər Sübhaninin “Mənşuri Cavid – Qur`an” kitabından

vəzifəsinə malik olmaya bilərə
yaxud bir şəxs Allah tərəfindən
ümmətə rəhbər tə'yin oluna
bilər, amma peyğəmbər olmaya
bilər. Bə'zən Mütəal-Allah hər
iki məqamı ləyaqəti olan bir
şəxsə əta edir. Qur`anda
buyurulur:

فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ
الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ

**“Talutun ordusu Calutun
ordusunu darmadağın etdi və
bu zaman Davud peyğəmbər
Calutu öldürdü. Allah ona
(peyğəmbərlikdən əlavə)
cəmiyyətin rəhbərliyini və
hikməti əta etdi, istədiyi şeyləri
ona öyrətdi.”¹⁰**

¹⁰ “Bəqərə” surəsi, ayə:251